

Ikääntyvän osaaminen tärkeä, mutta panostaako puutteisiin vai hyödyntäkö vahvuuksia?

**Pekka Sallila (toim. 2000) Oppiminen ja ikääntyminen. Aikuis-
kasvatuksen 41. vuosikirja. Aikuiskasvatuk-
sen Tutkimusseura ja
Kansanvalistusseura.
BTJKIRJASTOPALVELU**

Ikäihmisten teemavuosi, kansallinen ikäohjelma 1998-2002, monet tilastot, väestöennusteet ja gerontologiset tutkimukset ovat virittäneet laajan keskustelun vanhenevien ihmisten asemasta työmarkkinoilla, eläkkeellä olossa ja hoitolaitoksissa. Jo kauan on tunnettu huolta erityisesti siitä, että ns. suuret ikäluokat ovat kohta siirtymässä pois työstä. Pitkään on järjestetty erilaisia kunnonkohennus- ja työssäjaksamiskursseja ja pohdittu, miten ihmiset saataisiin viihtymään työssään pitempään, kuin viime vuosina on ollut tapana. Pelätään rahojen loppumista ja työvoimapolua.

Keskustelu ja toimenpiteet ovat keskittyneet enimmäkseen työ- ja talouselämän kannalta tärkeisiin kysymyksiin. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet muut ikääntymiseen liittyvät asiat.

Nyt on huomattu muutakin. Siitä esimerkkinä on viimeisin aikuiskasvatuksen vuosikirja, jonka nimi on Oppiminen ja ikääntyminen. Jo se herättää myönteisiä odotuksia ja ilahduttaa vanhaa vapaan sivistystyön alalla ollutta työntekijää. Se joukko, josta tässä oppijoina on kysymys, on valtavan suuri ja erittäin heterogeeninen. Kun aletaan ns. ikääntyvistä (45+) ja jatketaan ikääntyneisiin (55+), joita ovat sitten kaikki hamaan hautaan asti, edessä on oppimisenkin asioitten kannalta melkoinen työmaa käsiteltäväksi. Siksi ymmärtää hyvin, että kaikkea on mahdollon saada mahtumaan yhteen kirjaan, varsinkin kun

suomalaista tutkimustietoa monista oppimisen ja opiskelun asioista on toistaiseksi kovin vähän. Vuosikirja on onnistunut käsittelemään aihettaan varsin laajasti.

Kirjan johdannossa Pekka Sallila esittelee selvästi ja monipuolisesti aihepiirin, nykyisen tilanteen, tärkeimmät ongelmat ja koulutuksen haasteet unohtamatta vapaata sivistystyötä. Kymmenestä artikkelista puolet käsittelee ikääntymistä lähinnä työelämän kannalta. Tilastot ja kaaviot ikärakenteen kehityksestä, työelämän tarpeista ja yhteiskuntapoliittisista haasteista tulevat taas esitetyiksi. Tässä yhteydessä ne lienevät tarpeen, vaikka niitä on ollut viime vuosina tiedotusvälineissä paljon. Leif Chr. Lahnen laaja ja teoreettinen artikkeli vertailee erilaisia tutkimuksia ja käsityksiä lähinnä työelämässä olevien aikuisten oppimisesta ja asenteista. Hän kir-

joittaa myös ikäihmisten opiskeluun liittyvistä psykologisista asioista ja oppimistyyleistä ja toteaa niiden tutkimuksessa olevan puutteita. Asiat ovat mielenkiintoisia ja merkittäviä, mutta toivoisi niistä saatavan luettavaksi myös helpommin ymmärrettävää tekstiä. Kaksi seuraavaa artikkelia käsittelevät työpaikkojen koulutustoimintaa. Niissä esitellään muutamien pk-yritysten ja yhden suurteollisuuslaitoksen työkyky-karitoituksia ja koulutustilastoja ja arvioidaan järjestetyn koulutustoiminnan laatua. Pohdintaosioissa tulee selväksi sekin, että oppimiseen vaikuttaa enemmän henkilön aikaisemman koulutuksen määrä kuin hänen ikänsä. Todetaan myös, että tähän asti on keskitytty työntekijöiden osaamisen puutteisiin, eikä heidän vahvuuksiaan ole riittävästi otettu huomioon. Samoin sosiaalisten taitojen merkitystä tulee tulevaisuudessa korostaa enemmän, toteavat kirjoittajat Tarja Tikkanen, Susanna Kujala ja Hannu Pursio.

Ritva Vaara kirjoittaa työstä luopumisen kokemuksesta ja kertoo haastattelemiensa pilottiryhmän henkilöitten (6) tunteista ja ajatuksista lainaten heidän puheitaan. Esille tulevat tutut stereotypiat ja ympäristön odotukset. Niiden lisäksi eläkkeelle jäävien taloudellinen asema vaikuttaa paljon siihen, missä määrin harrastuksille ja opiskelulle on mahdollisuuksia. Artikkelit käsittelee todentuntuisesti näiden muutamien henkilöitten kautta yleisestikin koettuja tuntemuksia.

Mervi Varja esittelee Helsingin yliopiston Ikäih-

misten yliopistotoimintaa. Hän kertoo periaatteista ja arvioi käytännön toimintamuotoja. Hän kyselee ja pohtii ja on kriittinenkin. Ikäihmisten opiskelun tavoitteista ja merkityksestä on hyviä viittauksia tutkimuksiin. Tärkeimmiksi tavoitteiksi hän itse näkee fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin. Siihen sisältyy ajatus täysivaltaisesta yhteiskunnallisesta toimijudesta, elämäntutkimuksen syvenemisestä ja sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Tunnettua ovat opiskelun positiiviset rappeutumista ehkäisevät vaikutukset. Nämä tavoitteet ja vaikutukset koskevat kaikkea muutakin opiskelua tai sen luontoista harrastustoimintaa, ja Mervi Varja tuo ne hyvin esille.

Ikäihmisten yliopisto-toimintaa käsitellään myös seuraavassa Joseph D. Yeneralin artikkelissa, jossa hän vertailee sitä amerikkalaiseen OASIS (Older Adult Service and Information System) – opiskeluun. Otsikossa on ikääntyvät opiskelijan roolissa ja artikkelin alussa on lueteltu monia ”myöhemmässä elämänvaiheessa” oppimiseen liittyviä hyvin rohkaisevia ja mielessä pidettäviä tutkimustuloksia. Amerikkalaisen OASIS-väen ja suomalaisen Ikäihmisten yliopiston osanottajien opiskelu näyttää olevan hyvin erilaista. Onkohan Yhdysvalloissa vastaavaa kolmannen iän yliopistoa? Olisi mielenkiintoista tietää, miten se eroaa suomalaisesta.

Eläkeikäisten opinto-toimintaan osallistumisesta kirjoittaa Marita Pitkänen, joka on tehnyt tutkimuksia osallistumisesta ja sen esteistä

ja vertailee myös eri Pohjoismaissa aiheesta tehtyjä selvityksiä. Vaikuttavia tekijöitä ovat terveys, perhesuhteet, asuinpaikka, koulutustausta ja tarjonta. Tärkeitä ovat eläkeikäisten opiskeluun liittyvät asenteet, joihin voi ja tulisi yhteiskunnassa vaikuttaa. Opiskelun positiiviset vaikutukset on todettu niin merkittäviksi.

Vapaan sivistystyön alaan liittyvää toimintaa kuvaavat kaksi seuraavaa artikkelia. Molemmat ovat opintokeskusten laajasta ja monenlaista tarjovasta opinto-ohjelmistosta. Liisa Korhonen kertoo Kansan sivistystyön liiton, KSL:n aloittamasta Ikäopistosta. Siellä vuorottelevat yleisöluennot ja pienryhmäopiskelu, joissa käytetään kirjallista aineistoa ja luentojen nauhoituksia. Elämäntarinat ovat tärkeässä osassa, ja koko toiminta on osoittautunut innostavaksi. Markku Hattula ja Jukka Salminen kertovat Maaseudun sivistysliiton, MSL:n ikäihmisille suunnatuista kirjoittajakursseista, joista heillä on hyviä kokemuksia vuodesta 1987. Niiden lisäksi on opintokerhona toimivia Tarinatuopia, joissa myös kirjoitetaan. Aiheina ovat useimmiten oma elämä ja muistot. Sellaisella toiminnalla on monenlaisia myönteisiä vaikutuksia ja luultavasti jotakin samanlaista harrastetaan muillakin tahoilla.

Vapaan sivistystyön laaja alue jää näiden kahden esimerkin varaan. Molemmat ovat opintokeskusten piiristä, mutta niilläkin olisi todella paljon muutakin kerrottavaa.

Kansalaisopistoissa on

tuhansissa opistopiireissä mukana myös paljon ikäihmisiä, useat niistä ovat nimenomaan heille tarjottuja. Kansanopistoissa järjestetään paljon kursseja, joiille osallistuu myös vanhempaa väkeä. Niistä aiheista ei taida vielä olla tutkimuksia, joista tällaisessa kirjassa olisi voitu kertoa. Toivottavasti niitä tulee. Samoin olisi hyvä tutkia sitä, miten

opetetaan ja ohjataan vanhempia ihmisiä, joiden oppiminen on erilaista kuin nuorten. Yksi näkökulma, joka myös puuttuu, on se, miten ikäväki itse toimii nuorempien ohjaajina ja opettajina. Siihen on monissa maissa kiinnitetty huomiota, ja jonkin verran aineistoakin alkanee olla.

Tietenkään kaikkea mahdollista ei voi saada yhteen kirjaan. Kirjallisuusluettelot, osoitteistot ja muut liitteet ovat hyödyllinen ja hyvä lisä. Oppiminen ja ikääntyminen on hyvä kirja, joka valaisee aihepiiriään laajasti, monipuolisesti ja tasokkaasti.

Pirkko-Leena Koponen